

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM
BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU
ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

CONSIDERATION OF CONSENSUAL DIVORCE WHICH IS A SHAPE
BREAKDOWN OF MARRIAGE WITHIN THE SCOPE OF TURKISH LAW

Derya Uçar Toksöz¹

Özet

Anlaşmalı boşanma; evlilik birliğinin genel boşanma nedeni olan temelden sarsılma çerçevesinde sonlanmasının bir yöntemidir. Eşlerin boşanma yönündeki iradelerinin aynı doğrultuda olması halinde, kanunda ilgili hükümde sayılan diğer şartların da gerçekleşmesiyle bu iradeye üstünlük tanınmaktadır. Taraflar en az bir sene sürmüş evlilik birliklerinde boşanma hususunda tam bir anlaşma halinde olduklarını, mahkemeye birlikte başvurarak ya da birinin başvurusunun diğerince kabul edilmesi suretiyle bildirir, hâkim tarafından bizzat dinlenilmeleri gerçekleştirilir, ayrıca taraflar boşanmanın mali ve kişisel sonuçları bakımından anlaşmış olup bu yan sonuç anlaşması hâkim tarafından uygun bulunursa bu yöntem aracılığıyla evliliklerini sonlandırmaları mümkün olacaktır. Makalede, anlaşmalı boşanmanın ortaya çıkış süreci ve varlığının gerekli olup olmadığı sorunu tartışıldıktan sonra, yukarıda sayılan şartlar ve bu şartların denetimi hakkında inceleme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anlaşma, Evlilik Birliği, Anlaşmalı Boşanma, Taraflar, Mahkeme Denetimi

Abstract

Consensual divorce is a procedure of terminating the conjugal union as a consequence of irremediable breakdown of the marriage, a general divorce reason. In the event of the spouses' intentions as to divorce being in alignment with each other, such intentions are favored with the fulfillment of the other conditions declared in the related provision in the law. The parties notify that they are on consensus with regard to the divorce to end their marriage which lasted at least a year by applying to court together or the acceptance of one's application by the other. The hearing of the two is directly held by the judge. Furthermore, if the parties are in agreement with regard to the personal and financial consequences of the divorce and this subsidiary agreement of consequences is approved by the judge, it is possible for them to end their marriage by means of this procedure. In this article, a survey about the conditions aforementioned and the verification of these conditions will be made after the emergence of consensual divorce and whether its existence is necessary are discussed.

Key words: consensus, conjugal union, consensual divorce, parties, court supervision

¹Hâkim Adayı, Adalet Bakanlığı, deryaucartoksoz@gmail.com.

1.GİRİŞ

Eşlerin anlaşarak boşanması; kanunda öngörülen sürenin tamamlandığı evlilik birliklerinde, eşlerin boşanma yönündeki iradeleri hususunda mutabık olmaları, hâkimin de bu iradeler hakkındaki mutabakatın olup olmadığını ve bu iradelerin sağlıklı bir şekilde oluşup oluşmadığını değerlendirebilmesi için tarafları bizzat dinlemekle yükümlendirildiği, buna ek olarak eşlerin boşanmanın mali ve kişisel sonuçları hususunda düzenleme yapmalarının gerektiği bir boşanma yöntemidir.

Evlilik birliğini sürdürmek niyetinin ortadan kalkması, bu birliğin devamı hakkında eşlerce bir isteksizlik hali içerisinde olunması durumunda, hukuk düzeni tarafından anlaşmalı boşanma imkânının tanınmaması halinde, eşlerin bu evliliği sonlandırmak uğruna hukuk dışı yollara başvurmaya yönelmeleri sorunu ortaya çıkacaktır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 269; Oğuzman ve Dural, 2001, s. 127). Bu sakıncanın önlenmesi adına hukuk sistemleri, eşlerin anlaşmış olması haline ek olarak belirli bazı şartların varlığı halinde eşlerin boşanma hususunda anlaşması durumuna hukuki bir sonuç bağlama yoluna gitmişlerdir (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 269; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 117). Böylece eşlere, serbest iradeleriyle meydana getirdikleri evliliklerini, bu birlik kendileri için katlanılamaz bir hal aldıktan sonra kanunda aranan şartları gerçekleştirmek ön koşuluyla yine serbest iradeleriyle sonlandırmayı sağlayabilmeleri imkânı tanınmıştır (Kılıçoğlu, 2017, s. 112).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu' nun 166' ncı maddesinin 3' üncü fıkrasında, eşlerin anlaşarak boşanması imkânı, 'Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz.' şeklinde düzenlenmektedir (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 269; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 117; Öztan, 2015, ss. 692-693; Hatemi ve Kalkan Oğuztürk, 2018, s. 124; Erdem, 2018, s. 131; Yıldırım, 2014, s. 79; Gençcan, 2017, s. 717).

Kanun koyucu eşlerin anlaşarak boşanması imkânını, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma hükmü olan Türk Medeni Kanunu' nun 166. maddesinden ayrı bir

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

hüküm içerisinde düzenleme yoluna gitmeyip, bahsolunan hüküm dâhilinde bu imkâna yer vermiştir(Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 269). Kanun koyucunun bu yöntemi, anlaşmalı boşanma imkânının evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına dair bir varsayım olarak kabul edilmesinden ileri gelmektedir (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 269; Öztan, 2015, s. 693; Hatemi ve Kalkan Oğuztürk, 2018, s. 124). Zira TMK2 166 / 3’ de yer alan; en az bir sene süren evliliklerde eşlerin boşanma hususunda anlaşması halinin; evlilik birliğinin temelinden sarsılması olgusuna ve bu durum nedeniyle ortak yaşam devamının eşlerden beklenilemez hale geldiğine bir varsayım olarak kabul edileceği ifadesi göstermektedir ki, anlaşmalı boşanma kurumu genel boşanma nedeni olan evlilik birliğinin temelinden sarsılması halinden bağımsız bir boşanma nedeni olmayıp temelden sarsılma halinin görünüm biçimlerinden biridir (Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 117; Köprülü ve Kaneti, 1989, s. 174; Öztan, 2015, s. 692; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 269). Yani bu imkândan yararlanarak boşanma, yine temelden sarsılma nedenine dayanmakta ve şartlarının tümüyle sağlanması halinde de TMK 166 / 1-2’ de yer alan birliğin çekilmez hale gelip gelmediği hususunda hâkime tanınan takdir yetkisinin varlığını da ortadan kaldırmaktadır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 269; Öztan, 2015, s. 692; Anıl, 2008, s. 29). Kanun anlaşmalı boşanma kurumu yoluyla, koşulları sağlayan taraflara, genel boşanma nedeni olan temelden sarsılmaya dayalı davada ispatı aranan; temelden sarsılma sonucu doğurduğu iddia edilen olayları ve bu olaylar nedeniyle evliliğin artık taraflar bakımından çekilmez bir hal aldığı olgusunun ispatı zorluğundan kurtulma imkânı tanımaktadır (Köseoğlu ve Kocaağa, 2009, s. 129; Öztan, 2015, s. 696).

2. ANLAŞMALI BOŞANMANIN ORTAYA ÇIKIŞI

Anlaşmalı boşanma yolunun varlığına duyulan ihtiyaç yönünde ortaya atılan ilk fikirler, Gad Franko Milaslı’ ya ait olup, ona göre; eşler için ortak yaşamın devamı artık imkân dâhilinde değilse, onların bu hayat ortaklığını sonlandırmak yönündeki arzuları, boşanma sonucunun elde edilmesi için yeterli sayılmalıdır çünkü aksi halin kabulü, evliliği sonlandırma isteği içinde olan tarafların bu amaca ulaşmak için hileli yollara başvurması sonucunu doğurmaya elverişlidir (Gürsoy, 1977, ss. 151-152).

TMK’ nın 1926 yılında iktibas edildiği ülke olan İsviçre’ den, sosyolojik yapı bakımından sahip olduğumuz farklılıklar nedeniyle, her ne kadar bu iktibas İMK³’ nın bir kül halinde kabulü

²TMK ifadesi, ‘4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’ ifadesinin çalışmanın ilerleyen sayfalarında da kullanılacak olan kısaltılmış halidir.

³İMK ifadesi, ‘ İsviçre Medeni Kanunu’ ifadesinin kısaltılmış halidir.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

şeklinde olsa da uygulamada bazı farklılıklar oluşmuştur (Özdemir, 2003, s. 28). TMK' nın boşanma kurumuna bakış açısı, İMK' ya nazaran boşanmayı engelleyici yönde iken, İMK' da daha esnek bir yol benimsenmiştir (Özdemir, 2003, s. 28). Zira uygulamanın eski hukuka dönüleceği yönündeki inancı ve evlilik birliğinin sonlanmasından kadın ve çocukları doğacak zararlardan koruma gayesi nedenleriyle boşanma hususunda sergilemiş olduğu yaklaşımın katılığı, çözülmesi gereken evlilik birlikleri için yeni arayışların doğmasını sağlamıştır (Özdemir, 2003, s. 29).

Boşanma hususunda bu denli zorlaştırıcı bir tutum içerisinde olunmasının beraberinde getirdiği sorunlar ve evliliğin sonlandırılmasına ihtiyaç duyulan haller için kanun koyucu tarafından 04.05.1988 kabul tarihli, 3444 sayılı ‘ 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin ve 818 Sayılı Borçlar Kanununun 49’ uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun’ yoluyla anlaşmalı boşanma kurumu getirilmiştir (12.05.1988 tarih ve 19812 sayılı Resmi Gazete)⁴.

3. ANLAŞMALI BOŞANMA KURUMUNUN GEREKLİLİĞİ YÖNÜNDEKİ ELEŞTİRİLER

Anlaşmalı boşanma kurumuna ihtiyaç olup olmadığı hususunda; birincisi kurumun varlığının gerekliliğini reddeden, ikincisi kurumun var olmasının zorunlu olduğunu savunan görüşler olmak üzere iki görüş bulunmaktadır.

Anlaşmalı boşanma, bir takım sakıncalı yönler içermesi nedeniyle bu şekilde bir imkânın varlığına gerek olmadığı yönündeki görüşler temelde üç nedene dayanmaktadır (Özdemir, 2003, s. 30).

Kurumun reddedilmesinin ilk nedeni; eşlere anlaşarak boşanma yönünde bir imkân tanınması halinde, boşanma hususu üzerindeki devletin ve toplumun denetim yetkisinin bertaraf olunacağına düşünülmesi ve boşanmanın sadece ilgili evlilik birliğinin taraflarını ilgilendirmesi sonucunun doğacağı endişesiyle mahkemeyi deyim yerindeyse bir onay makamına dönüştürecek olmasıdır (Özdemir, 2003, s. 30).

Anlaşmalı boşanma imkânının reddedilmesinin ikinci nedeni; anlaşmalı olarak boşanmak isteyen eşlerin, boşanmanın yan sonuçlarını içeren anlaşma hükümlerini kendilerinin hazırlayacak olmasının, boşanmanın yan sonuçları hakkındaki kanun hükümlerinin yeniden düzenlenmesini gerektirmesi ve bu durumda da kanunun aile kavramına ilişkin ilkelerinin baltalanacağı iddiasıdır (Özdemir, 2003, s. 31). TMK 166 / 3’ ün zaten yan sonuçlar hususunda

⁴12.05.1988 tarih ve 19812 sayılı Resmi Gazete.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

hâkime geniş bir takdir yetkisi tanınması gerçeği karşısında bu iddianın gerçekleşmesinin imkân dâhilinde olmadığı bu nedenle de eşlerin yan sonuç anlaşmasının herhangi bir sakınca içermediği söylenebilir (Özdemir, 2003, s. 31).

Anlaşmalı boşanmaya karşı olan görüşlerin temel aldığı son neden; eşlerin boşanma yönündeki iradelerinin birleşmesinin boşanma sonucu doğurması halinde, birbirlerini olması gerektiği gibi tanıma fırsatı elde edemeyecek kadar kısa süren evliliklerde dahi her uyuşmazlıkta boşanma hususunun gündeme gelmesi ve bu nedenle de toplum nezdinde ciddi önem ve işleve sahip aile kurumunun baltalanması sonucunun doğmasıdır (Özdemir, 2003, s. 32). Bu sakıncaya karşı Yalçınkaya, Kaleli ve Özdemir tarafından getirilen karşıt görüş; boşanma iradelerinin özgürce oluşup oluşmadığının anlaşılabilmesi için getirilen bizzat dinlenme şartı zaten eşlere bir kez daha düşünme imkânı vermek olarak da değerlendirilebileceğinden, anlaşmalı boşanmanın eşleri ani bir kararla boşanmaya sevk ettiğinin söylenemeyeceği yönündedir (Yalçınkaya ve Kaleli, 1988, Cilt 1, ss. 467-468; Özdemir, 2003, s. 32).

Tüm bu eleştiriler için ortak söylenebilecek husus şudur ki, bu görüşlerin hâkimin denetim imkânı gerçeği göz önünde tutulmaksızın ortaya atılmış olmasıdır, zira anlaşmalı boşanma imkânının varlığı tarafları sanıldığı kadar serbest bırakmamakta, aksine bu imkân ancak hâkimin aşağıda sayılacak bir takım denetim yetkilerinin işletilmesi sonucunda taraflara tanınmaktadır. Münferit uyuşmazlıklarda hâkimlerin gerekli araştırmayı yeterince yapmaksızın anlaşmalı boşanma hükmü tesis etmek yönündeki tutumları, kanunun bu şekildeki boşanma imkânına dair hükmünün taraflara sınırsız bir serbestlik tanıdığı şeklinde yorum getirilmesine uygun olduğu anlamına gelmez.

Anlaşmalı boşanmanın var olmasının sakınca içermeyip aksine gerekli olması yönündeki görüşlerin dayanak noktaları; evliliği özgür iradeleriyle kuran tarafların yine bu evliliğin sonlanmasına özgür iradeleriyle karar verebilmesi gerektiği, tarafların iradesine daha fazla değer verilmesi yoluyla evlilik ilişkisine devletin müdahalesinin azaltılarak taraflar arasındaki uyuşmazlığın onlara daha az zarar verici hale gelmesinin sağlanması, kusur araştırması hususuyla zaman kaybedilmemesi, eşlerin zihninde sonlanmış olan bir evliliği sürdürme konusunda devletin ısrarcı tutum içinde olmasının sakıncalı sonuçlar içermesi şeklindedir (Özdemir, 2003, ss. 38-40; Velidedeoğlu, 1976, s. 328). Bunlardan başka; anlaşmalı boşanma için kanunun aradığı şartların sağlanabildiği evlilik birliklerinde taraflar, TMK 166 / 1-2' ye nazaran daha az giderle, daha basit ve daha hızlı şekilde evlilik ilişkilerini sonlandırma imkânına sahip olmaktadır (Akkaya, 2017, s 49).

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Fikrimce; evliliği çözüme çabasında olan eşlerin önüne hangi engel çıkarılırsa çıkarılsın, onlar bir şekilde bu evliliği sonlandırmayı başaracaklardır. Doktrinde anlaşmalı boşanma imkânına insan haysiyet ve onurunun korunması için de ihtiyaç duyulduğu ve boşanma davasında özel hayatın açıklanması gerekliliğinin insan haysiyet ve onuruyla bağdaşmadığı fikrini savunulmaktadır (Ayiter, 1977, s. 166). Gerçekten de anlaşmalı boşanma imkânı; kişisel varlıklardan olması nedeniyle hukuken korunmaya değer bulunan kişinin hayat alanlarından özel ve giz alanında yer alan olay ve bilgilerin ifşa edilmesini önleyici bir avantajı da içerir.

4. EŞLERİN EVLİLİK BİRLİĞİNİ SONLANDIRMA HUSUSUNDAKİ İRADELERİNİN BOŞANMA SONUCU DOĞURABİLMESİNİN KOŞULLARI

4.1. Kanun Tarafından Eşlerin Boşanma İradelerine Ek Olarak Bazı Şartların Gerçekleşmesinin Öngörülmesi

Eşlerin boşanma yönünde mutabakata varmış olmaları, anlaşmalı olarak boşanmayı tek başına sağlamayacaktır; salt taraf iradelerinin anlaşmalı boşanmaya imkân vermesi halinde bu durum, boşanma hususunda ortaya atılan bireyci görüş ve onun beraberinde getirdiği serbest boşanma sistemi ile irade ilkesinin kabul edilmesi anlamına gelir. TMK 166 / 3 incelendiğinde, hükmün maksadının bu olmadığı anlaşılır.

Boşanma hususunda bireyci görüş; evlilik birliğini özgür iradeleriyle kurabilen eşlerin, bunu sonlandırmada da aynı serbestlik içerisinde olabilmelerini savunur (Öztan, 2015, s. 637).

Serbest boşanma sistemi de; bireyci görüşü temel alarak, salt irade beyanıyla boşanma sonucunun doğabilmesine imkân tanır (Öztan, 2015, s. 638; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 238).

İrade ilkesi ise; eşlerin birlikte ya da herhangi bir eşin açıkladığı boşanma iradesinin boşanma sonucu doğurmaya yeteceği esasını temel alır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, ss. 240-241).

Eşlerin boşanma yönündeki iradelerinin aynı yönde olmasının beklenmesi, kanunun salt irade ilkesine geçerlilik tanıdığı kabulü anlamında değildir; zira irade ilkesinde mahkeme kararına ihtiyaç duyulmadığı gibi, tarafların mutabakatı ancak kanunda öngörülen şartlarla desteklendiği takdirde temelden sarsılmanın varlığı kabul edilecek ve anlaşmalı boşanma mümkün olacaktır (Gençcan, 2017, ss. 716-717). Burada kanun, irade ilkesi ve temelden sarsılma ilkesini bir arada öngörmüştür (Gençcan, 2017, ss. 716-717). Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi bakımından eşler, irade ilkesindeki kadar serbest değillerdir; boşanma yönünde eşler arasında mutabakat olsa dahi, mahkemenin bazı denetim yükümlülükleri vardır (Kılıçoğlu, 2017, s. 112;

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Özdemir, 2003, ss. 132-133). Bu denetim yükümlülüğünün varlığı da göstermektedir ki, kanunun amaçladığı durum; serbest iradeyle kurulan evlilik birliğinin yine salt serbest iradeyle sonlanması değildir (Zevkliler, Ertaş, Havutçu, Acabey ve Gürpınar, 2018, ss. 312).

TMK 166 / 3' ün eşlere sağlamak istediği kolaylık; temelden sarsılma ve çekilmezlik halinin ispatının aranmaması noktasındadır, eşler ancak hükümde aranan koşulları gerçekleştirirse bu kolaylıktan yararlanacaktır. Bu durum da göstermektedir ki, mahkemenin denetim yükümlülüğünün gerçekleşebilmesi amacıyla, bahsedilen şartları içeren anlaşmalı boşanma kurumu, ne bireyci görüş ve onun beraberinde getirdiği serbest boşanma sistemini ne de salt irade ilkesini esas almaktadır. Zira yukarıdaki tanımlarından da anlaşılacağı üzere gerek bireyci görüş, gerek serbest boşanma sistemi ve gerekse irade ilkesi; boşanma kurumunu bir borçlar hukuku sözleşmesine yaklaştırmaktadır ve Türk Hukuku' nda kabul gören boşanma sistemi ve aile kurumunun toplumsal açıdan işlev ve önemi göz önüne alındığında, kanunun amacının bu olmadığı anlaşılmaktadır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 241).

4.2.Şartlar

4.2.1.Evlilik Süresinin En Az Bir Sene Olması

Evlilik birliğinin kurulduğu andan itibaren en az bir sene geçmiş olması, anlaşmalı boşanma yöntemiyle evliliği sona erdirebilmenin şartlarından biridir (Köprülü ve Kaneti, 1989, s. 175; Hatemi ve Serozan, 1993, s. 238; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270; Öztan, 2015, s. 694; Kılıçoğlu, 2017, s. 112; Hatemi ve Kalkan Oğuztürk, 2018, s. 124; Erdem, 2018, s. 131; Köseoğlu ve Kocağa, 2009, s. 135; Yıldırım, 2014, s. 79; Anıl, 2008, s. 29; Gençcan, 2017, s. 718; Özdemir, 2003, s. 148; Seçer, 2016, 260; Kırbaş, 1994, s. 21).

Sürenin kanun tarafından öngörülmesindeki amaçlardan biri; tarafların belli bir zaman zarfını birlikte geçirerek birbirlerini tanıma fırsatı elde edebilmelerinin sağlanmasıdır (Oğuzman ve Dural, 2001, s. 128; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270; Öztan, 2015, s. 694; Dural, Ögüz ve Gümüş, 2010, s. 117; Erdem, 2018, s. 131; Özdemir, 2003, s. 150).

Sürenin bir diğer amacı ise; kişilerin evlilik kurumunu, bazı menfaatleri elde etmek ya da bazı külfetlerden kurtulmak yönündeki niyetlerini gerçekleştirecek bir araç olarak kullanmasını önlemektir (Öztan, 2015, s. 694). Bu yolla, bir takım saiklerle çok kısa sürecek evlilikler yaparak ardından hemen boşanma sonucu elde etmek önlenmeye çalışılmıştır (Öztan, 2015, s. 694; Dural, Ögüz ve Gümüş, s. 117). Söz gelimi; yaşam boyu sürmesi inancıyla bir hayat ortaklığı kurmaktan başka saiklerle kurulan evlilik birlikleri, hedeflenen saikin gerçekleşmesiyle derhal sona erdirilmeye çalışılmakta olduğundan, anlaşmalı boşanma kurumu

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

için bir süre şartı söz konusu olmaması ihtimali, hukuku dolanan bu kişilere verilen tabiri caizse bir ödül niteliğinde olacaktır.

Kanımcı kanunun bir süre getirmekte bu gibi amaçlarının var olması, yine de arzulanan amaçların gerçekleşmesini beklenen ölçüde sağlayacak nitelikte değildir, zira kanunda öngörülen süre şartının tarafların birbirlerini tanınmasına yetecek ya da kişilerin evlilik kurumunun asli saiki dışında saiklerle evlilik yapmasına engel olacak uzunlukta olduğu söylenemez.

Bir yıllık süre henüz dolmadan anlaşmalı boşanma talep edilmesi halinde mahkemece nasıl bir yaklaşım içerisinde olunması gereği konusunda doktrinde farklı görüşler oluşmuştur. Öztan' a göre; anlaşmalı boşanma davasının açılması esnasında bir yıllık süre henüz dolmamış, fakat bu süre davanın devamı esnasında tamamlanacaksa bu halde de koşul yerine getirilmiş kabul edilmelidir (Öztan, 2015, s. 694; Erdem, 2018, ss. 131-132). Erdem'e göre; bir yıllık süre dolmadan dava açılmış ve sürenin tamamlanmasına kısa bir zaman kalmışsa, hâkimin davayı reddetmek yerine duruşmayı sürenin tamamlandığı tarihten sonraki bir tarihe erteleme usul ekonomisinin de bir gereğidir (Erdem, 2018, ss. 131-132). Kılıçoğlu bu hususta; bir yıllık sürenin davanın devamı esnasında dahi tamamlanamayacağı kadar erken bir tarihte eşler evliliği sona erdirme amacındaysa, bu takdirde başvurulacak kurum anlaşmalı boşanma değil, koşulları sağlanabiliyorsa özel boşanma nedenleri, koşullar sağlanamıyorsa genel boşanma nedeni olan TMK 166 / 1 olmalıdır şeklinde bir çözüm önerir (Kılıçoğlu, 2017, s. 112). Gençcan' a göre de; dava tarihi itibarıyla bir yıllık sürenin tamamlanmaması anlaşmalı boşanmaya dayalı hüküm kurulmasına engeldir, fakat bu halde davaya çekişmeli boşanma hükmü olan TMK 166 / 1'e göre devam edilmelidir (Gençcan, 2017, ss. 718-719). Özdemir' in ise bu konudaki yaklaşımı süre dolmamış ise anlaşmalı boşanmaya karar verilemeyeceği yönündedir (Özdemir, 2003, s. 148). Oğuzman ve Dural ise; bu şartın gerçekleşmemesi halinde başka bir araştırmaya girilmeksizin davanın reddedilmesi gereğini savunur (Oğuzman ve Dural, 2001, s. 128). Seçer' e göre ise; dava açıldığında dolmamış olan bir senelik süre yargılama aşamasında karar verilmeden önceki bir zamanda dolmuş ise dava reddedilmeyip boşanma kararı verilmelidir (Seçer, 2016, s. 261). Doğan' a göre de; bir senelik süre dolmadan açılan anlaşmalı boşanma davasında mahkemenin izleyeceği yol, usul ekonomisinin bir gereği olarak davanın reddedilmemesi ve taraflara delillerini ibraz edebilmeleri için süre verilerek yargılamaya TMK 166 /1-2 çerçevesinde devam olunmasıdır (Doğan, 2007, s. 1935). Bu noktada belirtmek gerekirse, usul ekonomisi ilkesi HMK' nın 30. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği gibi; yargılamanın makul sürede, basit ve düzenli biçimde ve gereksiz gider yapılmaksızın

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

yürütülmesi gereğini ifade eder (Kuru, 2017, s. 221; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2011, s. 277; Budak, 2011, s. 62). Kırbuş ve Özdemir, bir yıllık sürenin kanunda yer almasını; eşlerin birbirini henüz çok iyi tanımadığı bir dönemde gerçekleşecek uyuşmazlıkların bir yıl dolduktan sonra da meydana gelebileceği ve bir yıl henüz dolmadan dahi evlilik birliğinde temelden sarsıcı nitelikte olaylar gerçekleştiği takdirde birliğin taraflarının özel boşanma nedenleri yahut TMK 166 /1-2 çerçevesinde dava açmaya zorlanması sonucu doğuracağı gerekçeleriyle eleştirmektedir (Özdemir, 2003, s. 151). Yalçinkaya ve Kaleli de, anlaşmalı boşanma için bir yıllık süre şartının uygun olmadığını, eşler arasında daha ilk günde gerçekleşecek birtakım olaylar nedeniyle birliğe devam arzusunun ortadan kalkabileceğini belirterek savunmaktadır (Yalçinkaya ve Kaleli, 1988, Cilt 2, ss. 2063-2064). Yargıtay' ın kökleşmiş içtihatlarından anlaşıldığı üzere bu konudaki yaklaşımı ise, süre dolmaksızın yapılan anlaşmalı boşanma talebinde yargılamaya çekişmeli boşanma hükmü olan TMK 166 / 1-2 çerçevesinde devam olunmasıdır (Gençcan, 2017, s. 719-720; Özüğür, 2013, s. 494 ve 500)⁵.

Kanun bir senelik sürenin bir arada geçirilmesi şartını aramamıştır (Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Öztan, 2015, s. 694; Kılıçoğlu, 2017, s. 112; Köseoğlu ve Kocağa, 2009, s. 136; Gençcan, 2017, s.719). Kanunun, evliliğin bir sene sürmesi ifadesine yer vermekle yetinip, bir senelik sürenin bir arada yaşayarak geçmesi şartına yer vermemiş olmasının, süreden umulan amacın gerçekleşmesini engelleyecek bir diğer neden olduğu kanaatindeyim. Eşler, evliliğin kurulmasından itibaren ayrı yaşama hali içerisinde olur ve bir senelik süreyi ortak yaşam olgusu olmaksızın geçirirlerse, birliğin temelinden sarsıldığından söz edilemeyeceği gibi, zaten var olmayan bir ortak yaşamın da çekilmez hale geldiği iddia edilemeyecektir (Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Öztan, 2015, s. 694; Kılıçoğlu, 2017, s. 112; Köseoğlu ve Kocağa, 2009, s. 136). Ancak belirtmek gerekir ki Öztan, bir yıllık sürenin bir arada yaşayarak geçirilmesi gerektiği fikrini eleştirmektedir, ona göre; temelden sarsıcı nitelik içeren olayların sadece eşlerin bir arada yaşaması halinde gerçekleşeceği söylenemez, henüz ortak yaşam tesis etmemiş eşler arasında da temelden sarsıcı olay ya da olgular gerçekleşebilir (Öztan, 2003, s. 724).

Yaşam süresince devam etmesi hedeflenerek kurulması beklenen evlilik birliğini, zaten son derece kısa olan bu bir yıllık süre şartı aranmaksızın, anlaşmalı boşanma kurumu aracılığıyla bundan daha kısa süreli evliliklerde sona erdirilebilme imkânı tanınması ihtimalinde; evlilik ve

⁵Y2HD, 13.11.2014, E: 2014 / 11460, K: 2014 / 22616; Y2HD, 13.01.2014, E: 2013 / 24061, K: 2014 / 275; Y2HD, 26.02.2008, 5277-2323; Y2HD, 07.11.2007, 1911-15180; Y2HD, 31.05.2012, 19978-14489; Y2HD, 03.11.2010, 16482-18312.

aile kurumunun toplum ve hukuk düzeni nezdindeki önem ve işlevinin baltalanması halinin, kaçınılmaz bir sonuç olarak meydana gelmesi mutlaklıdır.

4.2.2.Boşanma Sonucu Elde Etmek Amacındaki Eşlerin Ya Birlikte Başvurması Ya Da Bir Eş Tarafından Açılan Davanın Diğerince Kabul Edilmesi

Eşler evliliği sona erdirmek amacıyla beraberce bu yola başvurabilecekleri gibi, herhangi bir eşin açtığı davanın diğer eş tarafından kabul edilmesiyle de aynı sonuca ulaşılabilir (Öztan, 2015, s. 693; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270; Dural, Ögüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Kılıçoğlu, 2017, s. 113; Hatemi ve Kalkan Oğuztürk, 2018, s. 124; Erdem, 2018, s. 132; Köseoğlu ve Kocaağa, 2009, s. 137; Yıldırım, 2014, s. 79; Anıl, 2008, s. 29; Gençcan, 2017, ss. 720-727; Özdemir, 2003, s. 155).

Bir eşin açtığı davanın diğerince kabul edilmesi yoluyla anlaşmalı boşanma sonucunun gerçekleşmesi için dava açan eşin mutlaka anlaşmalı boşanma davası açması gerekmez, davayı açan eşin herhangi bir boşanma nedenine dayalı olarak açtığı davanın kabulü halinde de anlaşmalı boşanma yoluyla evliliğin sonlanması mümkündür (Erdem, 2018, s. 132)⁶. Ancak buradaki kabul kavramından anlaşılması gereken boşanma sonucunun kabul edilmesidir, boşanma davasına dayanak olgu veya olayların ikrarı kast edilmemektedir; zira boşanma talebinin kabulü, dayanak olay ve olguların ikrarı sonucunu doğurmaz (Erdem, 2018, s. 132).

Her iki eşin boşanmak üzere birlikte başvurabilmesi imkânı karşısında, birlikte başvuru halinde bu davanın davacı ve davalısının nasıl teşkil olacağı sorunu ortaya çıkmaktadır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270). Bu sorun karşısında doktrinde Öztan tarafından her iki tarafın da boşanmayı talep etmesi nedeniyle aralarında bir tartışma konusu olmadığından anlaşmalı boşanma yolunun bir çekişmesiz yargı işi olduğu görüşü savunulurken, Akıntürk anlaşmalı olsa dahi boşanma davasının çekişmesiz yargı işlerinden olmasının mümkün olmadığını belirtir (Öztan, 2015, s. 700; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270). Akıntürk'e göre; bu davanın mutlaka bir davalısı olmalıdır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270). Kılıçoğlu ise bu konuda; hukuk sistemimizde iki kişinin beraberce davacı veya davalı sıfatına sahip olması imkân dâhilinde olmadığından birlikte başvuru imkânının usulen uygulanabilirliğinin olmadığını belirtir (Kılıçoğlu, 2017, s. 113). Kanaatimce anlaşmalı boşanma yöntemi çekişmesiz yargı faaliyeti olarak kabul edilmelidir. Bilindiği üzere çekişmesiz yargı kurumu ve çekişmesiz yargı işlerinden kabul edilme şartları Hukuk Muhakemeleri Kanunu' nun 382 ve

⁶ Yargıtay sadece TMK 166 / 1-2 çerçevesinde açılan davalarda diğer eşin davayı kabul etmesi üzerine, TMK 166 / 3 çerçevesinde hüküm verilebileceğini kabul edip, diğer boşanma nedenlerine dayalı davalarda bu esası benimsememektedir Y2HD, 17.05.2004, 5556-6376 (Gençcan, 2017, s. 724).

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

388 maddeleri arasında düzenlenmiştir (Budak, 2011, ss. 428-433). Hukuk Muhakemeleri Kanunu' nun 382. Maddesinde sayılan işler dışında, kanunca kabul edilen üç ölçütten biri kapsamında kalan işler de çekişmesiz yargı işi olarak kabul edilecektir (Kuru, 2017, s. 647). Adı geçen üç ölçüt; ilgililer arasında uyuşmazlık olmaması, ilgililerin ileri sürebileceği herhangi bir hakkın bulunmaması ve hâkimin kendiliğinden harekete geçmesi durumlarıdır (Kuru, 2017, ss. 649-651). İlgililer arasında uyuşmazlık bulunmaması ölçütü, çekişmesiz yargıda mahkemenin verdiği kararın, ilgililer arasındaki bir çekişme, bir uyuşmazlık hakkında olmadığını ifade etmektedir (Kuru, 2017, s. 649). Bu boşanma yönteminde, bu yolu tüketen taraflar arasında talep sonucu bakımından bir uyuşmazlık, tartışma konusu bulunmamakta, her iki eş de aynı talep sonucuna ulaşmayı arzulamaktadır. Eşler, kendi aralarında mutabık oldukları boşanma sonucu hakkında mahkemeden şartların mevcudiyeti yönünde bir denetim talep edip, mahkemece bu şartların varlığına kani olunması halinde de boşanma sonucunun gerçekleşmesini istemektedirler. Bu açıklamalar ışığında denilebilir ki; anlaşmalı boşanma imkânını ilgililer arasında uyuşmazlık yokluğu ölçütü kapsamındaki çekişmesiz yargı işlerinden kabul etmek gerekir. Anlaşmalı boşanmanın çekişmesiz yargı faaliyeti olduğu yönündeki yaklaşım doktrinde Özdemir tarafından da savunulmakta olup, ona göre anlaşmalı boşanmada birlik tarafları mahkemeden kendi aralarında mutabık oldukları boşanma hususunda bir talepte bulunur yani teknik olarak bir dava söz konusu değildir bu nedenle de davalı veya davacı terimleri yerine talepte bulunan ifadesinin kullanılması daha doğru olacaktır (Özdemir, 2003, s. 145 ve ss. 157-159).

TMK 166 / 3 çerçevesinde eşlerden birinin açtığı davanın diğer eş tarafından kabul edilmesi halinde boşanma hükmünün elde edilebilmesi imkânı, TMK 184 / 3 hükmünün istisnasıdır (Öztan, 2015, s. 693; Kılıçoğlu, 2017, ss. 113-114; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 272; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118). TMK 184 / 3' de; boşanma davasına dayanak olgular hakkında tarafların her türlü ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı belirtilmiştir, ancak bu kural anlaşmalı boşanma davalarında uygulama alanı bulamaz çünkü anlaşmalı boşanmada kanunda öngörülen şartların gerçekleştirilmesi halinde temelden sarsılma ve çekilmezlik olgusu var sayılmıştır(Öztan, 2015, s. 693; Kılıçoğlu, 2017, ss. 113-114; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 272; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Özüğür, 2013, s. 506)⁷.

Boşanma hususundaki irade mutabakatı ister eşlerin birlikte başvurması yoluyla, ister eşlerden birinin başvurusunun diğerince kabul edilmesi suretiyle sağlanmış olsun; bu aynı yöndeki

---

⁷Y2HD, 13.03.2008, 5785-3308.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

iradeler hususunda artık bir mutabakat olmadığı yargılama aşamasında anlaşıldığında başvurunun şart eksikliği nedeniyle reddedilmesinden, anlaşmalı boşanma talebinin çekişmeli boşanma hükmü olan TMK 166 / 1 çerçevesinde incelenmesi ve bu dönüşümün gereği olan işlemleri yapabilmesi için tarafa ek dilekçe ve delilleri ibraz imkânı tanınması gerekmektedir (Özdemir, 2003, s. 231).

4.2.3.Eşlerin Hâkim Tarafından Bizzat Dinlenmesi

Eşler ister mahkemeye beraberce başvursun, ister bir eşin açtığı dava diğ erince kabul edilsin, her iki ihtimalde de taraflar hâkimce bizzat dinlenmelidir (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Kılıçoğlu, 2017, s. 114; Hatemi ve Kalkan Oğuztürk, 2018, s. 124; Anıl, 2008, s. 29; Yıldırım, 2014, s. 79; Özdemir, 2003, s. 180).

Hâkim irade beyanlarının sağlıklı olduğuna ve herhangi bir etki altında kalınmaksızın verildiğine kanaat getirmelidir, bu nedenle de taraflar mutlaka duruşmada hazır olmalıdır (Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Özdemir, 2003, s. 180; Öztan, 2015, s. 693; Şener, 1991, s. 4; Gençcan, 2017, s. 729)⁸.

Kanunun bu şartı öngörmekle ulaşmak istediği amaç; boşanma ve yan sonuçlar yönündeki iradelerin özgürce açıklanıp açıklanmadığının tespit edilebilmesidir, bu nedenle hâkim iradelerin serbestçe açıklandığı yönünde kendisinde bir kanaat oluşmadıkça boşanma kararı veremeyecektir (Oğuzman ve Dural, 2001, s. 129; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Erdem, 2018, s. 133; Özdemir, 2003, s. 180; Özüğür, 2013, s. 495)⁹. Kanun eşlerin; baskı veya tehdit unsurlarının etkisi olmaksızın, anlaşmalı boşanmaya kendi iradeleriyle karar vermiş olmalarını hedeflediğinden, bu gibi zorlayıcı davranışlara başvurmak suretiyle boşanma sonucu elde edebilmenin engellenmesini sağlamak gayesiyle bizzat dinleme şartına yer vermiştir (Seçer, 2016, ss. 261-262; Kılıçoğlu, 2017, s. 114; Erdem, 2018, s. 133; Özdemir, 2003, s. 180).

Bizzat dinleme; eşlerin birlikte dinlenmesi (Gençcan, 2017, s. 729)¹⁰ şeklinde olabileceği gibi ayrı ayrı da olabilir (Öztan, 2015, ss. 693-694; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Özdemir, 2003, s. 181).

Anlaşmalı boşanma davasının vekiller tarafından yürütülüyor olması ihtimalinde de bizzat dinleme şartı gereği mahkeme tarafları davet edip onları bizzat dinlemelidir, salt vekilin

⁸Y2HD, 07.04.2005, 3734-5622.

⁹Y2HD, 19.11.2012, 23500-27564; Y2HD, 30.01.2012, 135-1693.

¹⁰Y2HD, 29.09.2005, 10528-13106.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

dinlenmesi yeterli olmaz (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 270; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 118; Kılıçoğlu, 2017, s. 114; Erdem, 2018, s. 133; Gençcan, 2017, s. 728; Özüğür, 2013, s. 496 ve 503)¹¹.

Bizzat dinleme şartının varlık amacı dikkate alındığında bu dinlemenin, salt şart yerine getirilmiş olsun diye gerçekleşmesi değil, yeterli süre ayrılarak, ciddi bir şekilde gerçekleşmesi önem arz etmektedir (Özdemir, 2003, s. 182).

Hâkim, boşanma iradesinde mutabık olan tarafların bu sonucu isteme nedenlerinin neler olduğunu incelemekle yükümlü değildir, hâkimin yükümlülüğü tarafların boşanma istekleri bakımından özgürce karar verip vermemiş olmalarının denetimi noktasındadır (Özdemir, 2003, ss. 184-185).

4.2.4.Eşlerin Boşanma İradelerini Açıkladıkları Anlaşma Metninde Yer Alan Mali ve Kişisel Sonuçlara Dair Düzenlemelerin Hâkimce Uygun Bulunması

Anlaşmalı boşanma yoluyla evliliğin sona erebilmesi için, eşlerin iradelerinin boşanma yönünde birleşmiş olması yetmeyip ayrıca boşanmanın mali ve kişisel sonuçları üzerinde de bir mutabakata varmış olmaları gerekir (Öztan, 2015, s. 694; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 271; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 119; Kılıçoğlu, 2017, s. 112; Hatemi ve Kalkan Oğuztürk, 2018, s. 124; Erdem, 2018, s. 134; Özdemir, 2003, s. 186; Gençcan, 2017, s. 740)¹².

Eşler boşanmanın kişisel ve mali sonuçları hakkında yazılı veya mahkemede tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yaptıkları anlaşmayı hâkim incelemesine sunacaklardır (Öztan, 2015, s. 694; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 271; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 119; Kılıçoğlu, 2017, s. 113; Özüğür, 2013, s. 509)¹³. Hâkim incelemesine sunulacak olan bu anlaşma içeriğinin boşanma sonucu doğurabilmesi, mahkemece uygun bulunması şartına bağlıdır (Öztan, 2015, s. 694; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 271; Kılıçoğlu, 2017, s. 113; Erdem, 2018, s. 134). Hâkim; ortak çocukların ve tarafların menfaati gerekçesiyle anlaşma içeriğinde değişiklik yapabilir, bu değişiklikleri taraflar kabul ederse ancak o zaman anlaşmalı boşanmaya hükmolunabilir (Öztan, 2015, s. 694; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 271; Dural, Öğüz ve Gümüş, 2010, s. 119; Kılıçoğlu, 2017, s. 113; Erdem, 2018, ss. 136-137)¹⁴.

¹¹Y2HD, 29.09.2005, 10528-13106; Y2HD, 10.03.2005, 1637-3656; Y2HD, 28.11.2011, 19546-20063; Y2HD, 27.05.2010, 8662-10354.

¹²Y2HD, 01.03.2004, 1717-2494.

¹³Y2HD, 23.05.2006, 19999-8144.

¹⁴ Y2HD, 20.06.2012, 21802-16933; Y2HD, 17.10.2011, 15855-16004; Y2HD, 22.09.2010, 13227-15096; Y2HD, 11.04.2007, 17188-6041.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hâkimce yapılan değişiklikler eşler tarafından kabul edilmezse artık anlaşmalı boşanma yoluyla evliliği ortadan kaldırmak imkânı kalmayacak, bu halde taraflardan birinin talebi olursa davaya TMK 166 / 1-2 çerçevesinde devam edilecektir (Öztan, 2015, ss. 695-696; Dural, Ögüz ve Gümüş, 2010, s. 119).

Boşanmanın kişisel veya mali sonuçlarıyla ilgili olan tek bir hususta dahi anlaşmazlık içinde olmak, anlaşmalı boşanmaya dayanarak evliliğin sona ermesini engeller(Öztan, 2015, s. 695; Özüğür, 2013, s. 508)¹⁵. Söz gelimi; Yargıtay bir içtihadında, tarafların tazminat haklarının saklı tutulduğu yönünde hüküm içeren anlaşma metninin, TMK 166 / 3 çerçevesinde yapılacak yargılamanın şartlarından biri olan mali sonuçlar bakımından tam mutabakat halini sağlamayacağı gerekçesiyle, hâkimce uygun bulunamayacağına karar vermiştir (Gençcan, 2017, s. 741)¹⁶.

Boşanmanın yan sonuçları hakkında mutabakata varmış olmak TMK 166 / 3' ün koşullarından biri olduğundan, eşler kendi aralarında, yan sonuç düzenlemesi olmaksızın anlaşmalı boşanma yoluyla boşanmayı kararlaştırmış olurlarsa, gerekli şart yokluğu nedeniyle ilgili maddeye göre evliliğin sonlanması imkânı ortadan kalkacaktır (Öztan, 2015, s. 695).

Boşanmanın mali ve kişisel sonuçları unsuru; kamu düzenini ilgilendiren nitelikleri nedeniyle, hâkim tarafından kendiliğinden araştırılmalıdır(Öztan, 2015, s. 696). Bundan başka hâkim, anlaşmanın genel ahlaka aykırı olup olmadığını, aşırı yararlanmanın söz konusu olup olmadığını ve irade sakatlığı hallerinin var olup olmadığını da araştıracaktır(Öztan, 2015, s. 696).

Yan sonuçlara ilişkin protokol ile çocukların durumu hakkında yapılan düzenleme; velayetin kime bırakılacağına (Gençcan, 2017, s. 745)¹⁷, çocuk için verilmesi gereken iştirak nafakasının miktarına (Gençcan, 2017, s. 743)¹⁸ ve velayet kendisine bırakılmayan tarafın çocukla kişisel ilişkisine (Gençcan, 2017, ss. 743-744)¹⁹ dair hükümler içermelidir (Öztan, 2015, s. 698; Kılıçoğlu, 2017, s. 113; Erdem, 2018, s. 136; Özdemir, 2003, s. 198). Ancak taraflar bu yönde düzenleme yapmış olsa dahi kamu yararı nedeniyle hâkim, çocuğun durumu hakkındaki bu düzenlemelerin onun yararına olup olmadığını araştıracaktır ve tarafların bu düzenlemeleri üzerinde aynı gerekçeyle tarafların kabulüne sunmak üzere değişiklikler yapabilecektir (Öztan,

¹⁵Y2HD, 26.03.2007, 16732-4853.

¹⁶Y2HD, 13.01.2015, E: 2014 / 16344, K: 2015 / 269.

¹⁷Y2HD, 05.02.2007, 13284-1112.

¹⁸Y2HD, 12.05.2005, 5501-7799.

¹⁹Y2HD, 07.03.2016, E: 2016 / 5089, K: 2016 / 4285.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

2015, s. 698; Kılıçoğlu, 2017, s. 113; Erdem, 2018, s. 136; Köseoğlu ve Kocağa, 2009, s. 138; Akıntürk, 1977, s. 198). Belirtmek gerekir ki; çocuğun durumu hakkındaki konularda çocuğun menfaati, anne-baba menfaatinden önde gelir (Kılıçoğlu, 2017, s. 113).

Yan sonuç anlaşması ile mali konularda yapılacak düzenleme; maddi-manevi tazminat ve yoksulluk nafakası hakkında olması gerekip, mal rejimi tasfiyesi ve eşlerin birbirinden olan eşya ve ziynet alacakları protokol kapsamında mutlak biçimde yer alması gerekli unsurlar değildir (Kılıçoğlu, 2017, s. 113; Erdem, 2018, s. 135; Gençcan, 2017, s. 765; Özdemir, 2003, s. 195). Bu mali sonuçlar hakkında da tam bir mutabakat olmalıdır ki anlaşmalı boşanma hükmü mahkemece verilebilsin (Öztan, 2015, s. 695; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2010, s. 272).

5. SONUÇ

Anlaşmalı boşanmada hâkim, evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığını ve ortak hayatın devamının eşler için çekilmez bir hal alıp almadığını araştırmakla yükümlü değildir. TMK 166 / 3’ de yer alan koşulların gerçekleşmesi anlaşmalı olarak boşanma hükmü verilmesini sağlayacaktır. Ancak hâkimin temelden sarsılma ve ortak yaşamın çekilmez hale gelip gelmediğini araştırmayacak oluşu, boşanma noktasında taraf iradelerinin birleşmesinin mutlak surette anlaşmalı boşanmaya imkân vereceği anlamına gelmemektedir. Hükümden de anlaşılacağı üzere; hâkim tarafları bizzat dinleyecek ve mali ve kişisel sonuçlar hakkındaki anlaşma içeriğini inceleyip bunun uygunluğuna kanaat getirecektir ki anlaşmalı boşanma kurumu o evlilik birliği için işlerlik kazanabilsin.

Bir üst paragrafta bahsedilen, hâkimin temelden sarsılma ve çekilmezlik araştırması yapmak zorunda olmayışı ve kanunun TMK 166 / 3 hükmünde yer alan ‘ ..evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır’ ifadesi göstermektedir ki, anlaşmalı boşanma kurumu kanun tarafından eşlere bir kolaylık tanınmak istenmesinin bir sonucu olup, kanaatimce genel bir boşanma nedeni olarak değerlendirilmemelidir. Anlaşmalı boşanma bu yönüyle bir genel boşanma nedeni değil, bir boşanma yöntemidir. Boşanma nedenleri kavramı; evlilik birliğinde gerçekleşmesi halinde birliğin hâkim kararıyla sona ermesini sağlayan olay veya olgular olarak tanımlanabilir. Anlaşmalı olarak boşanmaya karar veren eşlerin de bu olay ve olguları dava argümanı olarak kullanamayacak olmasından, anlaşmalı boşanma halinde de bu olay ve olgular hakkında mahkemenin herhangi bir denetim yetkisi olmadığından, eşlerin anlaşmalı boşanmada gerçekleştirmesi gereken şartların usulî şartlar olmasından da anlaşılacağı üzere anlaşmalı boşanma kurumu bir genel boşanma nedeni olarak değil bir boşanma yöntemi olarak düzenlenmiştir.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Pek tabii anlaşmalı olarak boşanan eşlerin evlilik birliğinde de bu temelden sarsıcı olay ya da olgular gerçekleşmiştir ki onlar boşanma konusunda mutabık hale gelmiştir. Hatta TMK 166/1'e dayanan boşanma talebine nazaran TMK 166/3'de gerçekleşen bu olay ve olgular o evlilik birliğini o denli temelinden sarsmıştır ki eşlerin her ikisi de boşanma arzusu içindedir. Yani burada da TMK 166 / 1' de olduğu gibi boşanma nedeni, eşler arasında geçimsizliğin doğmasına ortam yaratacak bir takım olay veya olguların varlığı nedeniyle temelden sarsılmadır. Anlaşmalı boşanmada eşleri boşanmaya sevk eden neden aralarındaki anlaşma hali midir yoksa burada da yine temelden sarsılma sonucu doğuracak bir takım olaylar mı gerçekleşmiştir? Elbette ki burada da TMK 166 / 1' deki gibi bir takım temelden sarsıcı olayların gerçekleşmesi nedeniyle eşler boşanma talep etmektedirler, yani anlaşmalı boşanma durumunda da boşanma nedeni yine temelden sarsılmadır. Ancak bu davanın tarafı olan eşlerin TMK 166 / 1' deki davadaki taraflardan; evlilik süreleri, boşanma yönündeki irade mutabakatları ve boşanmanın yan sonuçlarına ilişkin mutabakat içinde olmak gibi bir takım farklılıkları vardır. Bu gibi farklılıklar nedeniyle de kendilerine kanun tarafından kolaylık tanınmaktadır. Bu yönüyle anlaşmalı boşanma genel boşanma nedeni olan temelden sarsılma halinin bir görünüm biçimi olarak bir neden değil yöntemdir, zira bu durumda da boşanma nedeni temelden sarsılmadır.

59

Kanunun anlaşmalı boşanabilmek için aradığı evlilik birliğinin en az bir sene sürmüş olması şartında, bu bir senelik sürenin birlikte yaşayarak geçirilmesi gereği de kanunda yer almalıydı. Zira kanundaki ifadeden hareketle, bir sene süresince ortak yaşamın hiç kurulmamış olması ihtimalinde dahi, süre dolduktan sonra anlaşmalı boşanma mümkün olacaktır. Bu durumda, tarafların birbirlerini tanıma ve birbirlerine alışması amacına hizmet eden bu bir yıllık süre, birlikte yaşamadan geçirildiği takdirde süreden beklenen amaç gerçekleşmemesine rağmen evliliği sonlandırmak mümkün olacaktır. Kanaatimce birlikte yaşama şartı kanunda belirtilmese de, kanunun maksadının bu olduğu kabul edilmeli ve uygulayıcılar da değerlendirme yaparken bu hususu dikkate almalıdır.

Tarafların davada bizzat dinlenilmesi zorunluluğu, iradenin özgürce oluşup oluşmadığının denetlenmesine hizmet ettiği gibi boşanmayı bir kez daha düşünme imkânı vermesi bakımından da yerindedir. Evliliklerin pek çoğunun taraf ailelerinin müdahaleleri nedeniyle sonlandığı düşünülecek olursa bizzat dinleme şartı, evliliğin sonlanması durumuna yönelik isteğin gerçeklik payını tespit etmeye elverişlidir.

Anlaşmalı boşanma yargılamasında kanunun öngördüğü şartlardan herhangi birinin yokluğu halinde izlenilmesi gereken çözüm yöntemi başvurunun reddedilmesi değil, usul ekonomisi

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

ilkesinin bir gereği olarak TMK 166 / 1 çerçevesinde görülmeye devam edilebilmesi için tarafa bu hususta yapılması gereken işlemleri gerçekleştirme imkânının tanınması olmalıdır.

Anlaşmalı boşanma için kanunda öngörülen şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin denetiminin, ilgili hükmün özü ve amacı dikkate alınarak, ciddi bir biçimde yapılması gerekirken, bu denetimin mahkemelerce sadece şeklen yapılması, kurumunun işlerliğinin kolay olması sonucunu doğurur. Bu durum da asli varlık amacı yargılama faaliyeti görmek olan mahkemenin deyim yerindeyse bir onay makamı olmasına sebebiyet verir. Unutulmamalıdır ki TMK 166 / 3' te kanunun taraflara tanımak istediği kolaylık; salt irade mutabakatı haline boşanma sonucu bağlamak değil, TMK 166 /1 çerçevesinde açılan davada yapılması gereken temelden sarsıcı olduğu iddia olunan olaylar ve temelden sarsılmanın varlığının ispatının aranmaması yönündedir. Bu nedenle mahkemelerin hükmün amacının gereğini sağlamaya yetmeyecek şekildeki denetimi nedeniyle anlaşmalı boşanmanın salt taraf iradelerinin varlığıyla ulaşılabilecek bir sonuç olarak değerlendirilmesi anlamına gelecek yaklaşım tarzı, aile kavramının toplumda sahip olduğu önem ve işlevi değersizleştirileceği gibi tarafları da boşanma dışındaki belli amaçlara ulaşmak için bu kurumu bir basamak olarak kullanmaya sevk etmektedir. Söz gelimi; boşanma hükmünü kolaylıkla elde edeceğinin bilincinde olan taraflar, evlilik birliği kavramının asli amacı olan sürekli hayat ortaklığı amacı olmaksızın sırf vatandaşlık almak için evlilik birliği kurmakta ve amacı elde ettikten sonra da kolaylıkla bu birliği sonlandırmaktadırlar. Bundan başka, hakkında yapılacak olası bir takip sonucunda mallarına el konulmasının önüne geçmek isteyen kişiler, yine anlaşmalı boşanma kurumu basamak olarak kullanıp malvarlıklarını diğer eşe devrederek güvence altına almaktadırlar. Bu şekildeki hileli davranışların önüne geçilmesinin sağlanabilmesi için, anlaşmalı olarak boşanabilmek, salt taraf iradelerinin varlığını yeterli kabul etmek şeklinde değerlendirilmemeli, bu denli kolay sonuç elde edilmesi mümkün olmamalıdır.

6. KAYNAKÇA

Akıntürk, T.,& Ateş Karaman, D. (2010). Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku (12. Bası). İstanbul: Beta Yayınevi.

Akıntürk, T. (1977). Boşanmanın Hukuki Sonuçları. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı, 2, 175-204.

Akkaya, T. (2017). Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası (1. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Anıl, Y.Ş. (2008). Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Geçimsizlik (1. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Ayiter, N. (1977). Geçimsizlik Sebebine Dayanan Boşanma ve Yargıtay Uygulaması. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı, 2, 165-174.

Budak, A.C. (2011). Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, İsviçre Medeni Usul Kanunu ve Alman Medeni Usul Kanunu İle Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Gerekçeleri (4. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Doğan, İ. (2007). Anlaşmalı Boşanma, İstanbul Barosu Dergisi, 81(5), 1933-1943.

Dural, M., Ögüz, T.,& Gümüş, A. (2010). Türk Özel Hukuku Aile Hukuku (3. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Erdem, M. (2018). Aile Hukuku (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gençcan, Ö. U. (2017), Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınevi.

Gürsoy, K.T. (1977). Rızaya Dayanan Boşanma, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı, 2, 127-163.

Hatemi, H.,& Serozan, R. (1993). Aile Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Hatemi, H.,& Kalkan Oğuztürk, B. (2018). Aile Hukuku (6. Bası). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Kılıçoğlu, A.(2017). Aile Hukuku (3. Bası). Ankara: Turhan Kitabevi.

Kırbaş, Ö. (1994). Türk Hukuku' nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi).

Köprülü, B.,& Kaneti, S. (1989). Aile Hukuku (2. Bası) İstanbul: Filiz Kitabevi.

Köseoğlu, B.,& Kocaağa, K. (2009). Aile Hukuku ve Uygulaması (1. Baskı). Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

Kuru, B. (2017). İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku (1. Baskı). Ankara: Yetkin Yayıncılık.

Oğuzman, K.,& Dural, M. (2001). Aile Hukuku (3. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özdemir, N. (2003). Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi).

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI HALİNİN BİR GÖRÜNÜM BİÇİMİ OLAN ANLAŞMALI BOŞANMA İMKÂNININ TÜRK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Öztañ, B. (2015). Aile Hukuku (6. Bası). Ankara: Turhan Kitabevi.

Öztañ, B. (2003). Türk Medeni Kanununa Göre Evliliği Sona Erdiren Sebepler, Özellikle Boşanma. Turgut Kalpsüz' e Armađan, 713-728.

Özğur, A.İ. (2013). Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davaları Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Pekcanitez, H., Atalay, O., & Özekes, M. (2011). Medeni Usul Hukuku (12. Bası). Ankara: Yetkin Yayıncılık.

Seçer, Ö. (2016). Anlaşmalı Boşanmada Eşlerin Yaptıkları Anlaşma. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7 (2), 259-286.

Şener, E. (1991). Medeni Kanunun Boşanma Bölümünde Yapılan Değişiklikler. Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, 70.

Velidedeoğlu, H. V. (1976). Ailenin Çilesi Boşanma (1. Baskı). İstanbul: Çağdaş Yayınları.

Yalçınkaya, N.,& Kaleli, Ş. (1988). Yeni Boşanma Hukuku, (2. Baskı). Cilt 1. Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi.

Yalçınkaya, N.,& Kaleli, Ş. (1988). Yeni Boşanma Hukuku, (2. Baskı). Cilt 2. Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi.

Yıldırım, A. (2014). Türk Aile Hukuku (1. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.

Zevkliler, A., Ertaş, Ş., Havutçu, A.,& Gürpınar, D. (2018). Medeni Hukuk Temel Bilgiler (10. Bası). Ankara: Turhan Kitabevi.